

Faculty of Social Sciences
Institute of Social Studies and Research

Quarterly of Social and Studies Research in Iran

Vol. 10, No. 1, Spring 2021: 1-37

DOI: 10.22059/jisr.2021.294255.977

**Qualitative study of forming extra marriage affairs
(Case Study: Women and men Divorce applicant in Mashhad)***

Majid Fouladiyan¹
Zahra BaradaranKashani²
Morteza Dayyari³

Received January 16, 2020   Acceptance January 16, 2020

Abstract

Introduction: Extramarital affair is generally known as a social issue due to the cultural conditions of Iran, the framework of relations between men and women and the extent of their relationship. By establishing an extramarital affair, social actors are somehow trying to fill the gaps in their marital relationship. In fact, several factors are related to each other and cause the phenomenon of extramarital affairs. Sometimes this process begins in childhood and accompanies a set of factors and conditions until marriage and leads to the occurrence of extramarital affair after marriage. Therefore, without identifying these multifaceted and multilevel processes, it will be difficult to understand the phenomenon of extramarital affairs.

Research Method: The present study, with a qualitative approach and the technique of narrative interviews, investigated and identified the processes

---

* Research Paper, Extracted from the research project "Study of factors affecting Extramarital relationship among divorce applicants referring to the welfare of Khorasan Razavi", Moderator: Ferdowsi University of Mashhad, General Welfare Office of Khorasan Razavi Province.

1. Assistant Professor of Sociology, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran (Corresponding Author), fouladiyan@um.ac.ir

2. PHD student in Economic Sociology and Development, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran zahra.baradarankashani@mail.um.ac.ir

3. MSc in Social Welfare Planning, Tehran of University, Tehran, Iran mortezadayyaree@yahoo.com

of extramarital affair among men and women seeking divorce referred to the Khorasan Razavi Welfare Organization. In this study, 17 cases of narrative interviews (12 women and 5 men) were performed.

Findings: We obtained this study after obtaining seventeen narratives from men and women with extramarital affairs and divorce applicants whose reason for requesting separation was to establish an extramarital affair, drawing specific models for each of them and finally after placing the process models extracted from the interviews. On a more abstract level, there have been five process models. These process models are the result of the existence of similar patterns among the narrators of the interviewees, the combination of the drawn models, the abstraction and analysis of the narratives taken from the interviewees. The extracted processes include the anomalous conditions of the society, the child of the spouse, the couple's conflict in sexual culture, the conflicts in the marital relationship and the religious gap between the individual and the family.

Conclusion: The results of the study of the narratives taken from the participants showed that activists who face childhood prohibitions and compulsions from the family regarding their religious practices, gradually in adolescence and youth suffer from weak religious beliefs, Non-adherence to religious rules and Weak religious beliefs will also lead to personality-psychological problems such as low self-esteem, aggression and negative self-image. In addition, since Iranian society is in transition and there is No specific Norm in which to have an emotional and sexual relationship with the opposite sex during the past years, actors will practically experience an anomaly in their relationships. In such a situation, due to the lack of a proper Norm, the influence of individuals from their reference groups and friends increases and they do Not find a specific Norm regarding relationships with the opposite sex. For this reason, everyone pursues only their own personal goals. It seems that people who grow up in such anomalous conditions and unrestricted relationships with the opposite sex, if they get married, will generally have a tendency to have free relationships and For this reason, they generally suffer from emotional gaps in their relationship with their spouse. In addition to this psychological distance between couples, quantitative and qualitative dissatisfaction with sex with their spouse can be further cause and lead the actor in the marital relationship to establish an extramarital affair. Also, according to the findings of the present study, in some cases, the criteria for choosing a spouse in women after marriage has changed due to the increase in education and employment, which has resulted in reluctance to spouse and emotional and sexual orientation to another. Finally, the next conflicting sexual culture is another process that

can eventually lead to an extramarital affair. Experienced before marriage, this conflict in couples' sexual cultures provides the conditions for emotional, behavioral and sexual dissatisfaction of couples with each other.

Keywords: Extramarital relationship, marital life, divorce, sexual relations, narrative research.

Bibliography

- Akbari, Z., Shafiabadi, A., and Honarparvaran, N. (2011), "Comparison of Attachment Styles in Married Men with Extramarital Relationships", **Journal of Thought and Behavior**, No. 20 (5): 25-30. *(In Persian)*
- Allen, E. S., Rhoades, G. K., Stanley, S. M., Markman, H. J., Williams, T., Melton, J., & Clements, M. L. (2008), "Premarital precursors of marital infidelity", **Family process**, No 47(2): 243-259.
- Aminiha, A., Farahbakhsh, K., and Esmaili, M. (2015), "Qualitative Investigation in the Response Of of Spouses to the Disclosure Of of Marital Infidelity", **Family Counseling and Psychotherapy Quarterly**, No. 55(3): 72-92. *(In Persian)*
- Asayesh, M., Farahbakhsh, K., Salimi Bejestani, H., and ,Delavar, A. , (2019), "Study of Communication Reactions Of of Women Victims Of of Spousal Infidelity: A Qualitative Study", **Journal of Counseling Research**, No. (69)18: 31-58.
- Aviram, I., & Amichai-Hamburger, Y. (2005), "Online infidelity: Aspects of dyadic satisfaction, self-disclosure, and narcissism", **Journal of Computer-Mediated Communication**, NO 10(3): JCMC1037.
- Bhanji, S. M., & Punjani, N. S. (2014), "Determinants of child (early) marriages among young girls: a public health issue", **Journal of Women's Health Care**, NO 3(3): 1-3.
- Biro, A.Ilen (2001), **Culture of Social Sciences**, Translated by Baqer Sarukhani, Tehran: Fekouhi Publishing.
- Burdette, A. M., Ellison, C. G., Sherkat, D. E., & Gore, K. A. (2007), "Are there religious variations in marital infidelity?", **Journal of Family Issues**, No 28(12): 1553-1581.
- Chalabi, M. (1996), **Sociology of Order: A Theoretical Analysis of Social Order**, Tehran: Ney Publishing. *(In Persian)*
- Coleman, J. (1996), **Foundations of Social Theory**, Translated by MaNouchehr Manouchehr Sabouri Kashani, Tehran: Ney Publishing. *(In Persian)*

- Cresswell, J.ohn (2011), **Qualitative Inquiry**, Translated by Hassan Danaeifard, Tehran: Saffar Publishing.
- Eider, M., and Mardani, M. (2016), “Study of Factors Related to the Tendency Of of Married Men To to Relationships Outside outside The the Marital Relationship (A Case Study Of of Married Men In in Shiraz)”, **Journal of Social Sciences of, Islamic Azad University, Shushtar Branch**, No. 10(4): 145-172.
- Ejtehadi, M., and Vahedi, G. (2016), “Sociological Study of the Potential Of of Infidelity In in Marital Relationships And and The the Factors Affecting It Among Public And and Private Employees:”, **Iranian Journal of Sociology**, No. 17 (4): 105-138.
- Ezzati, N., and Kakabraei, K. (2016), “Predicting Marital Infidelity Based on the Quality of Marital Life and the Five Major Personality Factors”, **Journal of Nations Research**, No. 9(1): 75-82.
- Farhangi, A. (2000), **Human Communications**, (Basics), Tehran: Rasa Cultural Services Institute.
- Fathi, M., Fekr Azad, H., Ghaffari, G., and Boalhari, J. (2013), “Underlying Factors of Women's Marital Unfaithfulness”, **Quarterly Journal of Social Welfare**, No. (51): 109-137.
- Fincham, F. D., and May, R. W. (2017), “Infidelity in Romantic Relationships”. **Current Opinion Inin Psychology**, No. 13: 70-74.
- Flick, F. (2013), **An Introduction to Qualitative Research**, Translated by Hadi Jalili, Tehran: Ney Publishing.
- Ghafourian, P., Asghari Ebrahimabad, M., and Abdolkhodaei, M (2015), “The Role of Individual, Family, Social and Religious Factors in Extramarital Relationships of Married Women and Presenting a Treatment Model Based on Related Factors: A Qualitative Research”, **Journal of Women's Psychosocial Social Studies**, No. 57 (16): 7-42.
- Giddens, A. (2005), **The Consequences of Modernity**, Translated by Mohsen Salasi, Tehran: Markaz.
- Granvold, D. K., Pedler, L. M., & Schellie, S. G. (1979), “A study of sex role expectancy and female postdivorce adjustment”. **Journal of Divorce**, No 2(4): 383-393.
- Habibi Asgarabad, M., and Haji Heidari, Z. (2015), “Causes of Marital Infidelity from the Perspective of Couples Referral to Family Court: A Qualitative Study”, **Family Research Quarterly**, No. 42: 165-186.
- Haddadi, S., Ansari Nejad, N., Aghajani, T., and Khaleghi Esfahani, A. (2016), “The Relationship between Psychological and Social Factors and Attitudes Toward the Unfaithfulness of Married Men and Women in

Tehran”, **Psychological Studies and Educational Sciences**, No. 5: 135-152.

- Hajian, B., and ; Enayat, H. (2015), “Factors Related To to Trust in Non-infidelity of the Studied Spouse: Men And and Women in Isfahan”, **Applied Sociology**, No. O (4)26: 4: 69-86.
- Hojjatkah, M., Mohammadi, M., and Valdbeigi, P. (2016), “The Relationship between Attachment Styles, Personality Traits and Forgiveness with Attitudes Toward toward Extramarital Relationships in Married People in Kermanshah”, **Journal of Women's Psychosocial Social Studies**, No. (48)14: 209-228.
- Iman, M., Goli, A., and Zare, A. (2015), “A Study of the Spatial Pattern of Marriage Prevalence among Urban Women Underunder 20 and Their Childbearing”, **Urban Sociological Studies**, No. (14)5: 1-24.
- Javadi Pashaki, N., Darvishpour, A. (2019), “Review of the Concepts Of of Theoretical Sensitivity And and Rethinking In in Qualitative Research”, **Journal of Qualitative Research in Health Sciences**, No. 8: 57-65.
- Javadi, H., ; Elmi, M., and Sabbagh, S. (2012), “Study of Effective Social Factors in the Feeling Of of Social Anomie Among Students Of of Tabriz Azad University”, **Sociological Studies**, No. (14): 29-46.
- Kamali, A., and Eskandari, L (2011), “Women and Trust: A Study of Social Trust in Tehran Women”, **Women's Psychological Social Studies**, No. 9 (1): 98-118.
- Karami, J., Zaki, A., Mohammadi, O., and Haghshenas, Sh. (2015), “The Role Of of Psychological And and Social Factors In in Predicting Attitudes Toward Extramarital Relationships In in Married Women And and Presenting A a Model Based On on Related Factors”, **Women's Socio-Psychological Studies**, 13, No. 3: 129-152.
- Kozer, L. (1997), **Life and Thought of Sociological Elders**, Translated by Mohsen Salasi, Tehran: Elmi Publications.
- Little, D.aniel (1984), **Explanation in Social Sciences: An Introduction to the Philosophy of Social Science**, Translated by Abdolkarim Soroush, Tehran: Sarat.
- Lotfizadeh, A., Zahedi, M. J., , Javadand ; Golabi, F. (2018), “Modernization of Women and Marital Intimacy (Study of Three Generations of Tabriz Women)”, **Iranian Journal of Social Studies and Research**, No. (2)7: 227-253.
- Luhmann, N. (2018), **Trust and power**, London: John Wiley & Sons.
- Marín, R. A., Christensen, A., and Atkins, D. C. (2014), “Infidelity and Behavioral Couple Therapy: Relationship Outcomes Over 5 Years

Following Therapy”. **Couple and Family Psychology: Research and Practice**, No. (3): 1-12

- Mirrezaei, Z., Sarukhani, B., and Sarai, H. (2016), “Globalization and Demographic Changes of the Iranian Family”, **Women and Family Studies**, NO No. 35 (9): 119-154.
- Modiri, F. (2017), “Study of Joint Activities Withwith Thethe Spouse Andand Its Relationship Withwith Thethe Sustainability Ofof Marital Life”, **Quarterly Journal of Social Studies and Research in Iran**, No. (3)6: 475-494.
- Mohammadpour, A. (2011), **Anti-Method Qualitative Research Method (Scientific Steps and Procedures in Qualitative Methodology)**, Volume 2, Tehran: Sociologists Publishing.
- Morrison, K. (2006), **Marx, Durkheim, Weber: Formations of Modern Social Thought**, New York: SAGE.
- Morvati, S., Vahidnia, F., Sadeghi, E., and Fattahi, A (2014), “Causes and Factors Of Sexual Deviations From The Perspective Of Theof Sexual Deviations from the Perspective of the Qur'an and Hadiths”, **Islamic Research Journal of Women and Family**, No 2(2): 93-113.
- Munsch, C. L. (2015), “Her Support, His Support: Money, Masculinity, Andand Marital Infidelity”, **American Sociological Review**, No. 80(3): 469-495.
- Navai, F., Ketabi, M., and Shafiee, E. (2017), “Authoritarian Educational Methods Inin Thethe Iranian Family Onon Political Culture Inin Thethe Second Pahlavi Period”, **Islamic Revolution Approach**, No. 40: 45-50.
- Nowak, N. T., Weisfeld, G. E., Imamoğlu, O., Weisfeld, C. C., Butovskaya, M., & Shen, J. (2014), “Attractiveness and spousal infidelity as predictors of sexual fulfillment without the marriage partner in couples from five cultures”, **Human Ethology Bulletin**, No 29: 18-38.
- Panjeband, Y., and . Enayat, H. (2016), “The Process Of of Formation Of of Extramarital Affairs From from The the Perspective Of of Men”, **Armaghan Danesh**, No. 21 (8): 830-845.
- Previti, D., & Amato, P. R. (2004), “Is infidelity a cause or a consequence of poor marital quality?”. **Journal of Social and Personal Relationships**, No 21(2): 217-230.
- Ross, C. E., and Mirowsky, J. (1999), “Parental Divorce, Life-Course Disruption, Andand Adult Depression”. **Journal of Marriage and the Family**, No. 4: 1034-1045.
- Sadeghi Fasaei, S., and Erfan Manesh, I. (2013), “Sociological Analysis of the Effects of Modernization on the Iranian Family and the Necessity

of Developing an Iranian-Islamic Model”, **Woman in Culture and Art**, No. 5 (1): 63-84.

- Sadeghi Fasaei, S., and Malekipour, Z. (2015), “Consequences of Distance iIn Couples' Relationships aAnd Coping Strategies”, **Journal of Social Sciences of , Ferdowsi University of Mashhad**, No. 25: 1-26.
- Shackelford, T. K., Besser, A., and Goetz, A. T. (2008), “Personality, Marital Satisfaction, and Probability of Marital Infidelity”. **Individual Differences Research**, No. 1: 13-25
- Sharafoddin, H., Salehizadeh, A. (2016), “Backgrounds of Extramarital Affairs in Iran; : Case Study of Tehran” , **Socio-Cultural KNowledgeKNowledge**, No 27 (3): 117-138. (*In Persian*)
- Strauss, A., and Ccorbin, J., (2013), **Basics of Qualitative Research Techniques and Stages of Production of Background Theory**, Translated by Ebrahim Afshar, Tehran: Ney Publishing.
- Toloui, V., Khaleghpanah, K (2.008), “Narrative Studies and Narrative Analysis”, **Khanesh Magazine**, No. 52: 14-45.
- Wiggins, J. D., & Lederer, D. A. (1984), “Differential Antecedents Of Infidelity In Marriage”. **American Mental Health Counselors Association Journal**.
- Wiggins, J. D., and Lederer, D. A. (1984), “Differential Antecedents of Infidelity In Marriage”. **American Mental Health Counselors Association Journal**, No. 4: 52-61.
- Zetomka, Piotr (1387), **Trust: Sociological Theory**, translated by Gholamreza Ghaffari, Tehran: Shirazeh.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

تحلیل جامعه‌شناختی فرایندهای بروز رابطه فرازنشویی (مورد مطالعه: زنان و مردان متقاضی طلاق در شهر مشهد)*

مجید فولادیان^۱

زهرا برادران کاشانی^۲

مرتضی دیاری^۳

تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۶/۰۵

تاریخ دریافت: ۹۸/۱۰/۲۶

چکیده

رابطه فرازنشویی با توجه به شرایط فرهنگی ایران، چارچوب روابط زن و مرد و مشخص بودن حد روابط آنان، مسئله‌ای اجتماعی محسوب می‌شود؛ بنابراین مطالعه حاضر با رویکرد کیفی و تکنیک مصاحبه‌های روایی، به بررسی و شناسایی فرایندهای بروز رابطه فرازنشویی در میان زنان و مردان مراجعه‌کننده متقاضی طلاق به سازمان بهزیستی خراسان رضوی پرداخته است. یافته‌های این مطالعه پنج مدل فرایندی بوده است که پس از دریافت ۱۷ روایت از زنان و مردان دارای رابطه فرازنشویی و متقاضی طلاق که دلیل تقاضای جدایی آنان برقراری رابط فرازنشویی بوده است، ترسیم مدل‌های اختصاصی برای هرکدام از آنان و درنهایت بعد از قرارگیری مدل‌های فرایندی استخراج شده از مصاحبه‌ها در سطحی انتزاعی‌تر به دست آمده است. این مدل‌های فرایندی، حاصل وجود پیرنگ‌های مشابه میان روایت‌های مصاحبه‌شوندگان، ترکیب مدل‌های ترسیم شده، انتزاع و تحلیل روایت‌های به دست آمده از مصاحبه‌شوندگان است. فرایندهای استخراج شده شامل شرایط آنومیک جامعه، کودک‌همسری، تعارض زوجین در فرهنگ جنسی، تعارضات در روابط زنشویی و شکاف مذهبی فرد با خانواده است.

واژه‌های کلیدی: رابطه فرازنشویی، روابط جنسی، روایت پژوهی، زندگی زنشویی، طلاق.

*مقاله علمی - پژوهشی، مستخرج از طرح پژوهشی با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر روابط فرازنشویی در میان متقاضیان طلاق مراجعه‌کننده به بهزیستی خراسان رضوی»، به سفارش اداره کل بهزیستی استان خراسان رضوی
۱. استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشگاه فردوسی مشهد (نویسنده مسئول) fouladiyan@um.ac.ir

۲. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، دانشگاه فردوسی مشهد

zahra.baradarankashani@mail.um.ac.ir

mortezadayyaree@yahoo.com

۳. کارشناس ارشد برنامه‌ریزی رفاه اجتماعی، دانشگاه تهران

مقدمه و طرح مسئله

خانواده مهم‌ترین و بنیادی‌ترین نهاد برای پاسخگویی به نیازهای عاطفی افراد و حفظ سلامت روحی آنان است که امر تعهد در روابط اعضای آن از اهمیت فراوانی برخوردار است و به ثبات و تداوم این روابط و در سطحی کلان‌تر حفظ نهاد خانواده کمک می‌کند (حاجیان و عنایت، ۱۳۹۴؛ ایدر و مردانی، ۱۳۹۵؛ اویرام و امیچا، ۲۰۰۵؛ حجت‌خواه و همکاران، ۱۳۹۵). وجود روابط حمایت‌گرانه و متعهدانه در محیط خانواده و احساس مراقبت از سوی جنس مخالف، به‌نوعی توانایی مقابله با دشواری‌ها را ارتقا می‌دهد. علاوه‌براین تعهد در زندگی زناشویی، در میزان فداکاری، تقویت هم‌بستگی و اتحاد زن و مرد تأثیر بسزایی دارد (روس و میروسکی، ۱۹۹۹؛ حاجیان و عنایت، ۱۳۹۴؛ اجتهادی و واحدی، ۱۳۹۵). در واقع همان‌طور که تعهد زناشویی ایجاد هم‌بستگی و حفظ اتحاد زوجین با یکدیگر را به‌همراه دارد، روابط فرازناشویی میزان تعهد در خانواده را تهدید می‌کند و بنیان زندگی را به چالش می‌کشانند.

خیانت و بی‌وفایی در روابط زناشویی در ایران یکی از دلایل اصلی طلاق محسوب می‌شود (فتحی و همکاران، ۱۳۹۲؛ حبیبی عسگرآباد و حیدری، ۱۳۹۴؛ صادقی فسایی و ملکی‌پور، ۱۳۹۴؛ عزتی و کاکابرایی، ۱۳۹۵؛ شرف‌الدین و صالحی‌زاده، ۱۳۹۵)؛ بنابراین با توجه به این وضعیت به‌نظر می‌رسد پدیده روابط فرازناشویی از یک سو به‌دلیل فراگیربودن و از سوی دیگر به‌علت شرایط فرهنگی ایران و پرننگ‌بودن مذهب و عرف در چارچوب روابط میان زن و مرد و در نهایت مشخص‌بودن حدود روابط میان این دو جنس مخالف، پدیده روابط فرازناشویی حتی در مقادیر بسیار کم، مسئله‌ای اجتماعی شناخته می‌شود. رابطه فرازناشویی که به بی‌وفایی جنسی، عاطفی، ترکیبی (عاطفی و جنسی) و مجازی (گفت‌وگوهای جنسی از طریق تلفن و چت) دلالت دارد، خارج از قرارداد اجتماعی ازدواج برقرار می‌شود که ناظر به انحصار روابط جنسی و عاطفی میان زن و شوهر است (کریمی و همکاران، ۱۳۹۴؛ فتحی و همکاران، ۱۳۹۱). براین‌اساس می‌توان گفت، خیانت زناشویی نقض تعهد رابطه دونفره است که به ایجاد صمیمت عاطفی یا فیزیکی با فردی خارج از رابطه زناشویی انحصاری دوطرفه منجر می‌شود (اجتهادی و واحدی، ۱۳۹۶).

کنشگران اجتماعی با برقراری رابطه فرازناشویی درصدد پرکردن خلأهای موجود در روابط زناشویی خود هستند (امینی‌ها و همکاران، ۱۳۹۴؛ حاجیان و عنایت، ۱۳۹۴). نکته مهم در این

موضوع این است که تنها افرادی که دچار خلأ در روابط زناشویی خود هستند، به سوی روابط مذکور نمی‌روند، بلکه کسانی که روابط زناشویی خوشایندی هم دارند، ممکن است در اثر عواملی به داشتن چنین روابطی ترغیب شوند (فتحی و همکاران، ۱۳۹۲؛ حدادی و همکاران، ۱۳۹۵)؛ بنابراین به نظر می‌رسد عوامل متعددی در ارتباط با یکدیگر قرار می‌گیرند و زمینه‌ساز پدیده روابط فرازنشویی می‌شوند. به همین دلیل، رابطه فرازنشویی تنها منحصر به زنان و مردانی نیست که در زندگی زناشویی خود نارضایتی دارند، بلکه فرایندی است که اگر فردی در آن قرار بگیرد، با توجه شرایط علی که در طی این فرایند وجود دارد و فرد را احاطه می‌کند، به سوی این‌گونه از روابط سوق می‌یابد.

براساس پژوهش‌های مرتبط با عوامل زمینه‌ساز رابطه فرازنشویی، از جمله عوامل مهم و تأثیرگذار بر وقوع رابطه فرازنشویی عبارت است از: ارتباطات مستمر افراد با یکدیگر، مختلط‌بودن محیط‌های کاری، رعایت‌نکردن شئون اخلاقی و معاشرتی در پوشش و گفت‌وگوها (شرف‌الدین و صالحی‌زاده، ۱۳۹۵) سطح پایین وظیفه‌شناسی، سطح بالای خودشیفتگی، تعارضات زناشویی، سوء‌مصرف مواد و الکل، میزان تمایز یافتگی زوجین، فرصت‌های مالی و شغلی افراد (حجت‌خواه و همکاران، ۱۳۹۵)، همچنین هیجان‌ات سرکوب‌شده، عزت‌نفس کم، بی‌توجهی به مرزهای اخلاقی در روابط با جنس مخالف، ارضانشدن نیازهای عاطفی، روابط جنسی متعدد قبل از ازدواج، نارضایتی از روابط جنسی و عاطفی، تنوع‌طلبی، هوش معنوی پایین، جو سرد حاکم بر خانواده، غفلت از فضای باز برای ابراز احساسات عاطفی، ضعف درون‌مایه‌های دینی و اخلاقی و درنهایت ضعف عملکرد عوامل بازدارنده حقوقی و قانونی (غفوریان و همکاران، ۱۳۹۷؛ آسایش و همکاران، ۱۳۹۸؛ پنجه‌بند و عنایت، ۱۳۹۵).

در این میان، کمتر پژوهشی به بررسی فرایند وقوع رابطه فرازنشویی پرداخته است. وقوع این روابط با در نظر گرفتن عوامل زمینه‌ساز ناظر بر آن طی فرایندی صورت می‌گیرد که گاهی از دوران کودکی فرد آغاز می‌شود و مجموعه‌ای از عوامل و شرایط تا ازدواج فرد را همراهی می‌کند و به وقوع رابطه فرازنشویی فرد بعد از ازدواج منجر می‌شود؛ از این‌رو شناسایی این فرایندها در واکاوی رابطه فرازنشویی اهمیت دارد و بدون شناسایی این فرایندها شناخت این پدیده چندسطحی دشوار می‌شود و نمی‌توان گامی مؤثر در راستای حل این پدیده برداشت. به

همین دلیل، این مطالعه با رویکردی کیفی به بررسی فرایندهای بروز روابط فرزاناشویی در میان متقاضیان طلاق پرداخته است.

پیشینه پژوهش

در این بخش به بررسی، جمع‌بندی و دسته‌بندی عوامل مؤثر بر روابط مذکور در مطالعات و تحقیقات داخلی و خارجی پرداخته شده است. با توجه به گوناگونی عوامل مؤثر بر روابط فرزاناشویی می‌توان آن‌ها را در سه دسته فردی، مربوط به زندگی زناشویی - خانوادگی و اجتماعی تقسیم‌بندی کرد. شرح این عوامل با مؤلفه‌های مؤثر در هرکدام در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱. عوامل فردی، اجتماعی و خانوادگی مرتبط با روابط فرزاناشویی

عوامل فردی مرتبط با روابط فرزاناشویی		
نوع عامل	دسته‌بندی	مؤلفه مؤثر
عوامل فردی	مشکلات شخصیتی - روانی	تنوع‌طلبی و هیجان‌خواهی، نیاز به جلب توجه در زنان، اعتمادبه‌نفس کم و خودانگاره منفی، مشکلات شخصیتی، خودشیفتگی در زنان، پرخاشگری و روان‌پریشی، اثبات مردانگی (احساس جوانی)
	اعتقادات مذهبی	ضعف اعتقادات و باورهای مذهبی، التزام‌نداشتن به احکام دینی و اخلاقیات
	موقعیت اجتماعی و شرایط ظاهری	داشتن ابزارهای مادی، مهارتی و موقعیتی، شرایط ظاهری و فیزیکی، داشتن شغلی در ارتباط با جنس مخالف
	روابط قبل از ازدواج	تجربه رابطه با جنس مخالف پیش از ازدواج، عشق ناکام
عنوان پژوهش		
		فتیحی و همکاران (۱۳۹۲)؛ حدادی و همکاران (۱۳۹۵)؛ حبیبی عسگرآباد و حاجی حیدری (۱۳۹۴)؛ صادقی فسایی و ملکی‌پور (۱۳۹۴)؛ کرمی و همکاران (۱۳۹۴)؛ فلچر (۱۹۸۳)؛ شاکلفورد و همکاران (۲۰۰۸)؛ ویگینس و لدر (۱۹۸۴)
		شرف‌الدین و صالحی‌زاده (۱۳۹۵)؛ حدادی و همکاران (۱۳۹۵)؛ کرمی و همکاران (۱۳۹۴)؛ فیثجام و می (۲۰۱۷)؛ باردت و همکاران (۲۰۰۷)
		شرف‌الدین و صالحی‌زاده (۱۳۹۵)؛ حدادی و همکاران (۱۳۹۵)؛ حبیبی عسگرآباد و حاجی حیدری (۱۳۹۴)؛ ایدر و مردانی (۱۳۹۵)
		حدادی و همکاران (۱۳۹۵)؛ حبیبی عسگرآباد و حاجی حیدری (۱۳۹۴)

ادامه جدول ۱. عوامل فردی، اجتماعی و خانوادگی مرتبط با روابط فرزندناشویی

عوامل خانوادگی مرتبط با روابط فرزندناشویی		دسته‌بندی	نوع عامل
عنوان پژوهش	مؤلفه مؤثر		
عزتی و کاکابرایی (۱۳۹۵)؛ حدادی و همکاران (۱۳۹۵)؛ فینچام و می (۲۰۱۷)؛ مارین و همکاران (۲۰۱۴)؛ اکبری و همکاران (۱۳۹۰)؛ ایدر و مردانی (۱۳۹۵)؛ حبیبی عسگرآباد و حاجی‌حیدری (۱۳۹۴)؛ نوواک و همکاران (۲۰۱۴)؛ مروتی و همکاران (۱۳۹۳)؛ پرویتی و آماتو (۲۰۰۴)؛ گرتولد و همکاران (۱۹۷۹)؛ آلن و همکاران (۲۰۰۸)	نارضایتی کمی و کیفی از رابطه جنسی با همسر، ناتوانی جنسی، عقیم‌بودن، گرایش جنسی انحرافی، بیماری‌های مزمن جنسی، سردشدن زن و شوهر از ظاهر یکدیگر و نبود جاذبه جنسیتی برای طرف مقابل، نبود تمکین زناشویی، بی‌ضرردانستن رواج خارج از ازدواج برای روابط زناشویی	مسائل جنسی و جسمی	عوامل مربوط به زندگی زناشویی - خانوادگی
صادقی فسایی و ملکی‌پور (۱۳۹۴)؛ کپنستون (۱۹۹۲)؛ مانسج (۲۰۱۵)	خلأ عاطفی، فاصله روحی زن و شوهر، بی‌توجهی، نداشتن احساس خوشبختی	مسائل عاطفی	
حدادی و همکاران (۱۳۹۵)؛ صادقی فسایی و ملکی‌پور (۱۳۹۴)	خشونت کلامی، خشونت فیزیکی، تهمت و شکاکی	مشکلات رفتاری همسر	
حدادی و همکاران (۱۳۹۵)؛ فتحی و همکاران (۱۳۹۲)؛ حبیبی عسگرآباد و حاجی‌حیدری (۱۳۹۴)	فضای تنش‌زای خانواده در دوران کودکی، داشتن اعضای درگیر خانواده در روابط فرزندناشویی، داشتن سبک تربیتی نالیمن	خانواده پدری	
حدادی و همکاران (۱۳۹۵)؛ حبیبی عسگرآباد و حاجی‌حیدری (۱۳۹۴)	اختلاف سنی زیاد، اختلاف طبقات، ازدواج تحمیلی، ازدواج مصلحتی و بدون علاقه، ازدواج زودهنگام، اختلافات فرهنگی	ازدواج نامناسب	

ادامه جدول ۱. عوامل فردی، اجتماعی و خانوادگی مرتبط با روابط فرازنشویی

عوامل اجتماعی مرتبط با روابط فرازنشویی			نوع عامل
عنوان پژوهش	مؤلفه مؤثر	دسته‌بندی	
حدادی و همکاران (۱۳۹۵)؛ فینچام و می (۲۰۱۷)؛ ایدر و مردانی (۱۳۹۵)	تأثیر دوستان، شبکه‌های اجتماعی به‌منظور تسهیل رابطه با جنس مخالف، دیدن ماهواره و فیلم و عکس‌های پورن، دیدن تصاویر شهوت‌انگیز، روابط جنسی وحشیانه و غیربهداشتی و غیرواقعی	رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی	عوامل اجتماعی
فتحی و همکاران (۱۳۹۲)؛ حدادی و همکاران (۱۳۹۵)؛ شرف‌الدین و صالحی‌زاده (۱۳۹۵)؛ مدیری (۱۳۹۶)	دشواری‌های طلاق (سرزنش‌های اطرافیان، فرزندان، وابستگی مالی به همسر)، سوءاستفاده مردان از قانون تعدد زوجات، ضعف قوانین موجود کشور و عملکرد ضعیف نهادهای دولتی در برخورد با نیازهای جنسی جوانان و نقش بازدارندگی آنان	قوانین ناکارآمد	
حدادی و همکاران (۱۳۹۵)؛ مروتی و همکاران (۱۳۹۳)	وجود نگرش‌های سهل‌گیرانه و مجاز جامعه درباره بی‌وفایی مردان، آزادی‌های کاذب در روابط زوجین با جنس مخالف	نگاه سهل‌گیرانه جامعه	

براین‌اساس با توجه به مرور پیشینه تجربی در رابطه با روابط فرازنشویی و پژوهش‌هایی که نگاه پیامدی به موضوع مذکور داشته‌اند، روابط فرازنشویی و به‌طور مستقیم عوامل و زمینه‌های تأثیرگذار بر این روابط مورد بررسی شدند. این پژوهش‌ها نگاه فرایندی به روابط فرازنشویی و نحوه شکل‌گیری آن نداشته‌اند. براساس این مطالعات، عوامل فردی مانند مشکلات شخصیتی و روانی، اعتقادات مذهبی، موقعیت اجتماعی و شرایط ظاهری و روابط قبل از ازدواج از جمله مواردی هستند که می‌توانند شرایط ایجاد رابطه فرازنشویی را ایجاد کند. از سوی دیگر، عوامل خانوادگی مانند مسائل جنسی و بیماری‌های جسمی، مسائل عاطفی، مشکلات رفتاری همسر، فضای خانوادگی و ازدواج نامناسب نیز می‌تواند سبب بروز رابطه فرازنشویی شود. در این میان، عوامل اجتماعی مانند رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی، قوانین ناکارآمد و نگاه سهل‌گیرانه جامعه به رابطه فرازنشویی، در کنار عواملی مانند بدگمانی، مشکلات مالی، اعتیاد، نداشتن ارتباط زوجین، تعارضات میان زن و مرد، نارضایتی جنسی، نداشتن حمایت اقتصادی، بی‌اعتمادی، ناپسامانی در روابط عاطفی از عوامل مهم و تأثیرگذار در بروز طلاق میان زوجین هستند که می‌توانند مقدمات

شکل‌گیری رابطه فرازنشویی را به‌وجود آورند؛ از این‌رو پژوهش حاضر، روایت‌های مستقلی از زنان و مردان درباره رابطه فرازنشویی به دست آورده که مبتنی بر این روایت‌ها به کشف و واکاوی فرایندهای بروز رابطه فرازنشویی در میان زنان و مردان متقاضی طلاق پرداخته است.

چارچوب مفهومی

در پژوهش‌های کیفی پژوهشگر با سهیم‌شدن در دنیای مشارکت‌کنندگان به درک ذهنی و بینشی عمیق از تجربه‌های آن‌ها می‌رسد؛ بنابراین باید درکی از مفاهیم داشته باشد تا بتواند روابط میان آن مفاهیم را تشخیص دهد و عناصر مربوط و نامربوط به مفاهیم محوری را از یکدیگر تمیز دهد؛ از این‌رو حساسیت نظری پیش‌نیاز ضروری تحلیل همه داده‌های کیفی و از مهم‌ترین ملزومات اساسی در طراحی و تدوین چارچوب مفهومی است (جوادی پاشاکی و درویش‌پور، ۱۳۹۸). امروزه ترکیب خانواده سنتی از منظر گیدنز تغییر کرده و نقش‌های ثابت زن و مرد در این نهاد دچار تحولات بسیاری شده است. از مهم‌ترین عوامل دگرگونی خانواده در عصر مدرنیته، ارزشمندداندستن فرزندان، تحول نقش‌های زن و شوهری، موقعیت درحال‌تغییر زنان و موازنه قدرت آنان با مردان، حضور گسترده زنان شاغل در زندگی اجتماعی، تغییر و تنوع شکل‌های ازدواج، تأخیر در ازدواج، کاهش فرزندآوری، ظهور الگوهای جدید روابط جنسی و آزادی‌های جنسی و به‌دنبال آن رابطه با جنس مخالف و دموکراسی عاطفی که پایه آن ارتباط و اعتماد میان زن و شوهر است (گیدنز، ۱۳۸۴: ۹۶-۹۸). براین‌اساس هرگونه رابطه‌ای خارج از چارچوب تنظیم‌شده زندگی زناشویی می‌تواند دموکراسی عاطفی را برهم بزند و اعتماد را از بین ببرد. همچنین در این صورت، زندگی زناشویی که یکی از مشخصه‌های آن در دوره مدرن از یک سو آزادی‌های جنسی و از سوی دیگر اهمیت اعتماد و وفاداری است، از هم فرو بیفتد.

در چنین جوامع مدرنی، افراد درگیر در روابط اجتماعی، با موقعیت‌های مبهم و پیچیده‌ای روبه‌رو هستند و از نتایج اعمال و کنش‌های کنترل‌ناپذیر دیگران آگاهی ندارند. در چنین شرایطی، اعتماد به‌منزله و ویژگی مهم روابط اجتماعی، به کاهش پیچیدگی ذهنی کمک می‌کند و به افراد اجازه می‌دهد خود را با موقعیت‌های مبهم هماهنگ کنند، اما از سوی دیگر اعتماد کنشی است که آسیب‌پذیری افراد را در مقابل دیگران افزایش می‌دهد (کمالی و اسکندری، ۱۳۹۰؛ لطفی‌زاده و

همکاران، ۱۳۹۷). براین اساس می‌توان گفت، اعتماد میان افراد، حاصل روابط مستقیم و چهره به چهره اعضای جامعه است، که محدودترین شعاع آن به اعتماد میان اعضای خانواده و افرادی مربوط است که آن‌ها را می‌شناسیم (زنومکا، ۱۳۸۶: ۷۸). اگر این اعتماد خدشه‌دار شود، می‌تواند زندگی زوجین را از هم بپاشد؛ پس هرچه افراد با یکدیگر بیشتر آشنا شوند، احتمال اینکه به یکدیگر اعتماد کنند، بیشتر خواهد بود. علاوه بر این برقراری این تعاملات زمینه رشد عواطف را در میان افراد ایجاد می‌کند و هرچه عواطف بیشتر رشد کند، اعتماد تقویت می‌شود (چلبی، ۱۳۷۵: ۱۰۱).

در تقسیم‌بندی گیدنز، اعتماد به دو نوع تقسیم می‌شود؛ یکی میان افرادی که یکدیگر را می‌شناسند و این اعتماد بر مبنای آشنایی طولانی میان آنان شکل می‌گیرد. این افراد در رابطه با یکدیگر صلاحیت خود را برای جلب اعتماد از دیگری به اثبات رسانده‌اند. نوع دیگر نیز قابلیت اعتماد بر مبنای مکانیسم‌های اعتمادبخش است. به بیان دیگر، اعتماد به اشخاص مختلف به دریافت نشانه‌هایی از صداقت دیگران نیاز دارد که در هر کنش، دو طرف یک رابطه در جست‌وجوی این نشانه‌ها هستند (گیدنز، ۱۳۸۴: ۱۰۳-۱۰۵). از نظر گیدنز یکی از مهم‌ترین آفت‌های هر جامعه‌ای نبود اعتماد میان اعضای آن است. براین اساس بی‌اعتمادی در روابط اجتماعی و گسترش انحرافات اخلاقی در جامعه می‌تواند به نهاد خانواده و سایر مناسبات انسانی منتقل شود و به تزلزل روابط بینجامد (حدادی و همکاران، ۱۳۹۵)؛ بنابراین اعتماد نگرشی متأثر از ذهن افراد است که باید به او آموخته شود. مدرسه و خانواده دو نهاد مهم آموزش این نگرش به افراد هستند. در واقع یادگیری اعتماد بخشی از فرایند اجتماعی شدن در خانواده است. براین اساس می‌توان گفت اعتماد، مترادف تحمل، رضایت، پذیرش، اطمینان، وفاداری، آشنایی و دل‌بستگی است (لومان و همکاران، ۱۹۷۹) که در صورت نبود آن فاصله‌ای در رابطه افراد ایجاد می‌شود. جدایی در رابطه و فاصله کامل زوجین شامل پنج مرحله است (فرهنگی، ۱۳۷۹: ۱۶۷-۱۶۸) که در ادامه بیان شده‌اند:

- **افتراق:** وقتی طرفین رابطه یا یکی از دو طرف احساس کند رابطه او با دیگری محدود شده، یا در چارچوب معینی قرار گرفته است، در این شرایط تصمیم می‌گیرد خود را از قید رابطه آزاد کند.
- **محدودکردن:** در این مرحله، طرفین رابطه دفعات ارتباط و میزان صمیمیت خود با طرف دیگر رابطه را کاهش می‌دهند.

- **بی‌روح شدن رابطه:** در این مرحله، رابطه بیشتر از گذشته رو به تباهی می‌رود و طرفین، بیشتر رابطه و پیام‌های کلامی یا غیرکلامی دارند. نوع این پیام‌ها نیز مانند پیام‌هایی است که میان اشخاص بیگانه رد و بدل می‌شود و در آن عاطفه‌ای وجود ندارد.
  - **پرهیز از یکدیگر:** در این مرحله نیز طرفین رابطه از یکدیگر می‌گریزند و تلاش می‌کنند ناراحتی خود را کاهش دهند. مشخصه اصلی این مرحله جدایی جسمی زوجین از یکدیگر است.
  - **جدایی:** در این مرحله روابط زوجین کاملاً از هم گسیخته می‌شود و جدایی صورت می‌گیرد. بنا بر آنچه گفته شد، خانواده به‌عنوان نیروی هنجاری جامعه، نقش مهمی در تقویت پیوند اعضای جامعه و انسجام اجتماعی آنان دارد؛ بنابراین هرگونه تغییر و دگرگونی در ساختار آن، مناقشه‌برانگیز است. این تغییرات و دگرگونی اگر در جوامعی سنتی رخ بدهد که در فرایند مدرنیزاسیون و گذار از سنت به مدرنیته قرار دارند و با قواعد و چارچوب‌های زناشویی همسو نباشد، سبب شکل‌گیری هنجارهایی ناهماهنگ و نامتجانس با الگوهای سنتی می‌شود که نتیجه آن نه تنها سبب تغییرات مثبت نمی‌شود و زمینه‌ساز بهبود و توسعه نیست، بلکه می‌تواند شرایطی را ایجاد کند که خانواده از هم پاشیده شود.
- به تعبیر مرتون، حالت بی‌هنجاری در چنین جوامعی، از یک سو می‌تواند نوآوری و اصلاح‌خواهی اجتماعی را به‌وجود آورد و از سوی دیگر سبب طغیان و ناهم‌نوایی شود (بیرو، ۱۳۸۰: ۱۶). براین اساس وضعیت ناهنجاری که دورکیم آن را احساس نبود التزام اجتماعی به قوانین و هنجارها و قواعد جامعه می‌داند (موریسن، ۲۰۰۶: ۱۸۷)، زمانی که بر روابط میان زنان و مردان در جامعه در حال گذار از سنت به مدرنیته حاکم شود (رجوع کنید به جوادی و همکاران، ۱۳۹۲)، تغییرات و دگرگونی‌هایی بی‌شماری در این روابط ایجاد می‌کند. این دگرگونی‌ها که در سال‌های اخیر متأثر از ورود مدرنیته به ایران و قرارگرفتن در فرایند جهانی‌شدن در ساختار خانواده بیشتر مشاهده می‌شود، تغییر در الگوی روابط جنسی، آزادی‌های جنسی و رابطه با جنس مخالف و مواردی از این قبیل را شامل می‌شود.
- براین اساس زمانی که یکی از زوجین یا هر دو، رابطه عاطفی-احساسی خارج از چارچوب رابطه زناشویی با برقرار کنند، اعتماد بین‌شخصی، وفاداری و اطمینان خدشه‌دار

می‌شود و به دنبال آن رضایت زناشویی کاهش می‌یابد و در روابط زوجین فاصله ایجاد می‌شود. این فرایند تا آنجا پیش می‌رود که زندگی زناشویی به جدایی می‌انجامد. در چنین وضعیتی، مبتنی بر نظریه انتخاب عاقلانه از آنجا که کنشگران اجتماعی به دنبال بیشینه کردن سود خود و کسب بیشترین فایده هستند، راهی را برمی‌گزینند که برای رسیدن به اهدافشان بهترین باشد (لیتل، ۱۳۷۳: ۶۹؛ کلمن، ۱۳۷۷: ۳۲). اگر کارکردهای اصلی خانواده، مانند اعتماد، نیازهای جنسی، دریافت حس پشتیبانی و حمایت عاطفی تأمین نشود، انسجام خانواده از میان می‌رود و خانواده نیز به اضمحلال کشیده می‌شود؛ زیرا بقای آن به تأمین همین کارکردها بستگی دارد.

روش‌شناسی پژوهش

جامعه مورد بررسی پژوهش کیفی حاضر، زنان و مردان متقاضی طلاق هستند که از یک سو بعد از ازدواج، روابط عاطفی یا جنسی با فرد دیگری خارج از چارچوب رابطه زناشویی برقرار کرده و از سوی دیگر برای دریافت مشاوره به سازمان بهزیستی خراسان رضوی مراجعه کرده‌اند. با توجه به کیفی بودن پژوهش حجم نمونه از قبل تعیین نشد، بلکه در فرایند جمع‌آوری اطلاعات با رسیدن به درجه اشباع مشخص شد (استراوس و کرین، ۱۳۹۲: ۱۶۵). در بررسی روابط فرازناشویی در میان زوجینی که رابطه فرازناشویی داشته‌اند، از راهبرد «نمونه‌گیری با تکنیک‌های هدفمند چندگانه» استفاده شد. در این نمونه‌گیری، پژوهشگر به ترکیب بیش از یک راهبرد نمونه‌گیری می‌پردازد (محمدپور، ۱۳۹۰: ۴۵). برای یافتن نمونه در این پژوهش، ابتدا پرونده‌های متقاضیان طلاق در بهزیستی بررسی شد. در گام بعد پژوهشگران به زوجینی دسترسی یافتند که دلیل مراجعه آن‌ها به سازمان، دریافت مشاوره برای طلاق، به دلیل روابط فرازناشویی همسر بوده است. به همین ترتیب ۱۷ مورد مصاحبه‌های روایی (۱۲ زن- ۵ مرد) انجام شد.

در این مطالعه به منظور کشف فرایندهای قرارگرفتن کنشگران اجتماعی در رابطه فرازناشویی، از روش روایت‌پژوهی استفاده شد. در این پژوهش، به جای تحلیل داده‌ها برای کشف ابعاد و ویژگی‌ها، به عمل‌ها و تعامل‌ها در بستر زمان پرداخته شد تا در این فرایند چگونگی تغییر عمل، تبیین و تفسیر شود. پژوهشگر در تحلیل روایت‌پژوهانه توصیفات رویدادها یا اتفاقات را گردآوری کرد و آن‌ها را با یک پیرنگ به صورت داستان ارائه داد (طلوعی و خالق‌پناه، ۱۳۸۷: ۴۵؛

استراوس و کوربین، ۱۳۹۱: ۱۸۳). در این روش، زندگی به منزله روایتی در نظر گرفته می‌شود تا بتوان برساخت روایی واقعیت را بدون استفاده از رویه‌های گردآوری داده‌ها که به دنبال دستیابی به روایت‌ها هستند، تحلیل کرد (فلیک، ۱۳۹۲: ۳۶۸). در این تحلیل روایت پژوهانه، پژوهشگران به دنبال تبیین این موضوع هستند که چه فرایندی در زندگی کنشگران زن و مرد شرکت‌کننده در این مطالعه رخ داده است که متأثر از آن رابطه فرازنشویی برقرار شده است. این روایت‌ها در مقام روش، از تجربه‌های افراد آغاز شده و در داستان‌های زیسته و نقل‌شده از سوی آنان قابل بررسی است (کرسول، ۱۳۹۱: ۷۴). با توجه به این تعریف، در این مطالعه به منظور تحلیل فرایندهای بروز رابطه فرازنشویی با زنان و مردانی که در این رابطه قرار گرفته‌اند، مصاحبه‌هایی انجام شد. در همه این ۱۷ مصاحبه براساس روش تحلیل، روایت‌پیوندی زمانی وجود دارد. این تحلیل پیشینه زندگی زنان و مردان حاضر در رابطه فرازنشویی و عوامل ورود آنان به این روابط را شناسایی و در نهایت مدل درگیر شدن در رابطه فرازنشویی را استخراج کرده است.

جدول ۲. مشخصات مصاحبه‌شوندگان

ردیف	نام ^۱	سن	تحصیلات	وضعیت زندگی زنشویی	وضعیت رابطه فرازنشویی	تعداد سال‌های تداوم زندگی زنشویی
۱	ستاره	۳۰	دیپلم	در حال زندگی	تداوم	۱۰
۲	سمیه	۳۱	کارشناسی ارشد	در حال زندگی	قطع	۱۱
۳	محدثه	۲۴	دیپلم	طلاق	-	۸
۴	مهلا	۲۹	کارشناسی	طلاق	تداوم	۹
۵	ستایش	۳۲	سیکل	طلاق	تداوم	۱۳
۶	لیلا	۲۰	سیکل	طلاق	تداوم	۲
۷	مریم	۲۲	سیکل	طلاق	تداوم	۸
۸	سارا	۳۴	سیکل	طلاق	تداوم	۱
۹	ساناز	۳۰	فوق‌دیپلم	طلاق	تداوم	۱۰
۱۰	سولماز	۱۵	سیکل	طلاق	تداوم	۵ ماه
۱۱	عاطفه	۴۵	دبستان	طلاق	تداوم	۲۸
۱۲	سعید	۳۲	دیپلم	طلاق	قطع	۸
۱۳	سامان	۳۸	کارشناسی ارشد	در حال زندگی	تداوم	۱۴
۱۴	علی	۲۶	کارشناسی ارشد	در حال زندگی	تداوم	۷
۱۵	وحید	۳۰	دیپلم	طلاق	تداوم	۹
۱۶	مهناز	۲۲	سیکل	طلاق	-	۹
۱۷	رضا	۳۴	فوق‌دیپلم	طلاق	تداوم	۹

۱. به دلیل حفظ حریم شخصی شرکت‌کنندگان در این مطالعه، برای هرکدام از آنان یک شماره و نام مستعار در نظر گرفته شده است.

یافته‌های پژوهش

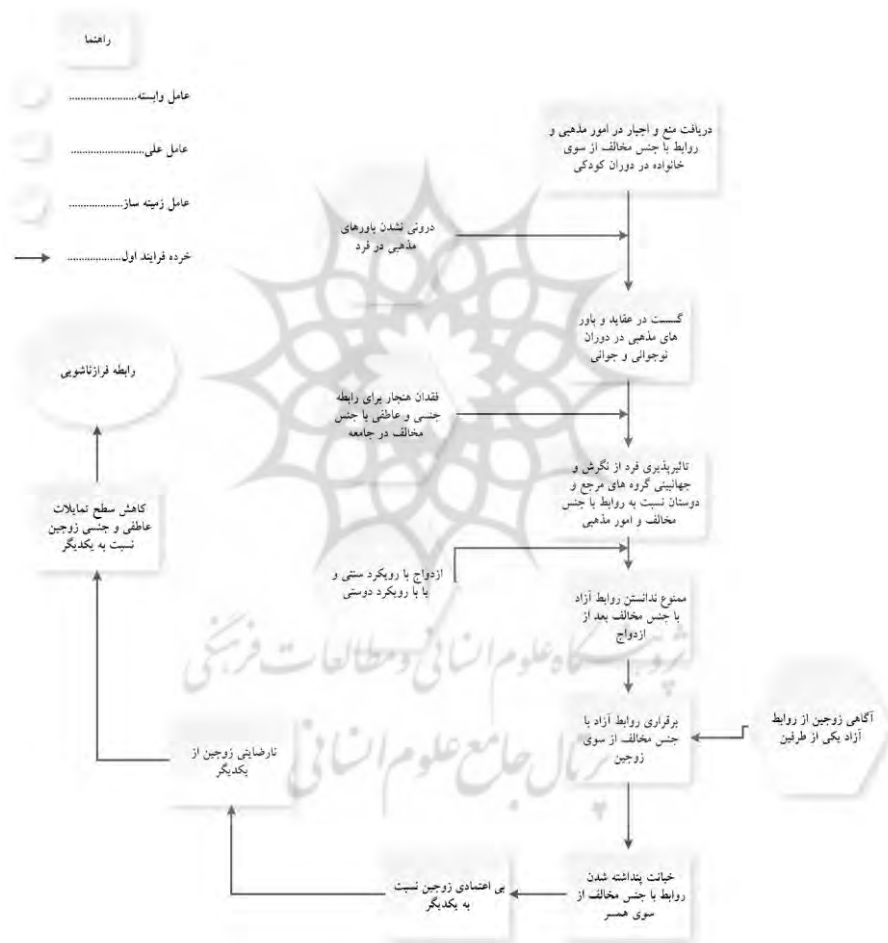
در این پژوهش، در مجموع مصاحبه‌هایی نیمه‌ساختاریافته با ۱۷ نفر مبتنی بر راهنمای مصاحبه محقق ساخته صورت گرفت. ۱۲ نفر از مصاحبه‌شوندگان زن و ۵ نفر آنان مرد بودند. براساس جدول ۲، ۴۱ درصد مصاحبه‌شوندگان تا مقطع سیکل تحصیل کرده بودند، ۳۵ درصد آن‌ها در مقاطع دیپلم و فوق‌دیپلم بودند و ۲۳ درصد آنان تحصیلاتی در مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد داشتند. همچنین از میان ۱۷ نفر ۳ نفر از مصاحبه‌شوندگان طلاق نگرفته و حین زندگی زناشویی با همسر، رابطه فرازناشویی خود را ادامه داده بودند. ۱۱ نفر دیگر نیز به دلیل اقدام به رابطه فرازناشویی و مطلع شدن همسرشان از این رابطه، متارکه کرده و البته رابطه فرازناشویی خود را ادامه داده‌اند.

به‌منظور تحلیل یافته‌های این مطالعه پس از آشکارشدن عوامل علی و زمینه‌ساز بروز رابطه فرازناشویی برای هر فرد، مدل‌هایی برای هر یک از مصاحبه‌شوندگان ترسیم شد. در گام بعد، مدل‌های کلی و همه‌شمول بروز رابطه فرازناشویی از همه مصاحبه‌ها استخراج شد که در واقع حاصل ترکیب و انتزاع از فرایند هر مصاحبه بوده است. درنهایت پنج الگوی علی، یا پنج شیوه اثر ترسیم شد که حاصل قرارگرفتن ۱۷ مدل فرایندی استخراج‌شده از مصاحبه‌ها در سطوحی انتزاعی‌تر است. در واقع توصیفات رویدادها و عوامل و شرایط زمینه‌ساز رابطه فرازناشویی که حاصل مصاحبه‌های صورت‌گرفته در این پژوهش است، درنهایت با استفاده از پیرنگ‌های مشابه به صورت پنج داستان فرایندی ارائه شد.

فرایند اول: شرایط آنومیک جامعه

منع و اجبار در امور مذهبی و روابط با جنس مخالف از سوی خانواده در دوران کودکی، در شرایطی که باورهای مذهبی نیز در فرد درونی نشده باشد، می‌تواند سبب بروز گسست در عقاید و باورهای مذهبی فرد در دوران نوجوانی و جوانی شود. در این وضعیت، وقتی در جامعه هنجار مشخص و روشنی برای رابطه عاطفی و جنسی با جنس مخالف وجود ندارد، فرد از نگرش و جهان‌بینی گروه‌های مرجع و دوستان به روابط با جنس مخالف و امور مذهبی تأثیر می‌پذیرد. در این صورت، اگر ازدواجی با رویکرد سنتی یا دوستی شکل بگیرد، فرد

به دلیل شرایطی که تاکنون طی کرده است و از آنجا که روابط آزاد با جنس مخالف را ممنوع نمی‌داند، اقدام به برقراری رابطه می‌کند. از سوی دیگر یکی از زوجین از روابط طرف مقابل خود آگاه می‌شود و این رابطه از نظر طرف مطلع شده، خیانت پنداشته شود؛ در این صورت زوجین به یکدیگر بی‌اعتماد می‌شوند و از روابط خود با یکدیگر در زندگی زناشویی احساس ناراضی می‌کنند؛ در نتیجه تمایلات عاطفی و جنسی آنان به یکدیگر کاهش می‌یابد و در نهایت امکان وقوع رابطه فرازنشویی بسیار امکان‌پذیر است.

شکل ۱. مدل فرایندی شرایط آنومیک جامعه

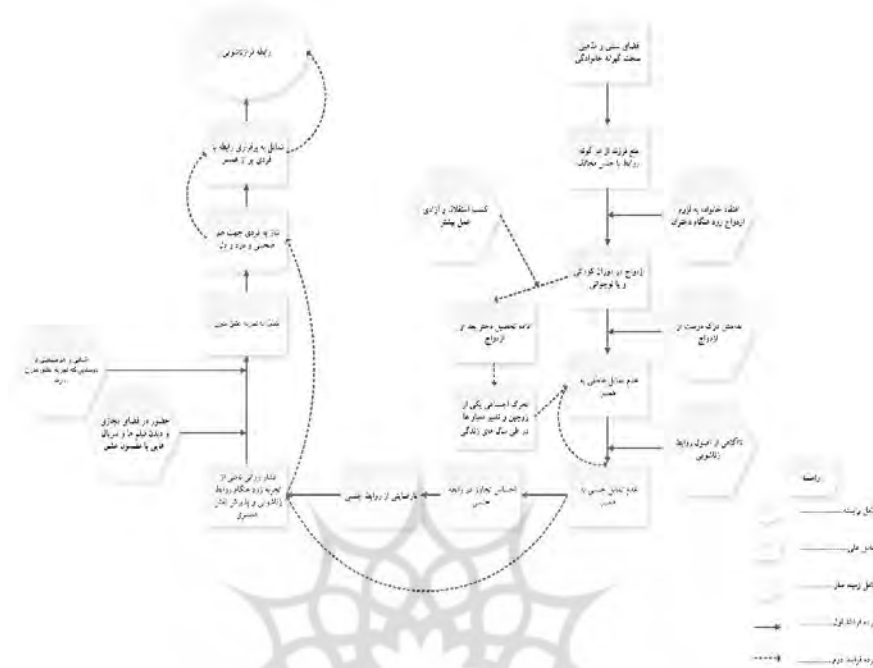
فرایند دوم: مدل کودک همسری

خرده فرایند اول

فضای مذهبی و سنتی سخت‌گیرانه خانوادگی در دوران کودکی عامل منع فرزندان به‌ویژه دختران از تنها بیرون‌رفتن و برقراری رابطه با جنس مخالف است. در این صورت، اگر خانواده ازدواج زودهنگام دختران را لازم بداند و آن‌ها را به ازدواج در دوران کودکی و نوجوانی وادار کند، این دختران بعد از ازدواج تمایل چندانی به همسر خود نخواهند داشت و معمولاً نیز از اصول روابط زناشویی ناآگاه هستند؛ زیرا درک درستی از ازدواج و شرایط گزینش همسر ندارند؛ از این‌رو در روابط جنسی خود با همسر، احساس تعرض جنسی دارند و در نتیجه از روابط جنسی در زندگی زناشویی احساس نارضایتی می‌کنند. کنشگرانی که در این فرایند قرار می‌گیرند، در نهایت به برقراری هرگونه رابطه با همسر خود بی‌میل خواهند شد. در این صورت، دختران با نوعی فشار روانی که حاصل تجربه زودهنگام روابط زناشویی و پذیرش نقش همسری است، مواجه می‌شوند. این افراد اگر به مصاحبت با دوستانی بپردازند که عشق را در زندگی خود تجربه کرده‌اند، یا در معرض رسانه‌ها و فیلم‌هایی قرار بگیرد که مضمون عشق در آن‌ها کلیدی و پررنگ است، تمایل به عشق که هیچ‌وقت در دوران قبل از ازدواج ارضا نشده است، در آنان گریزناپذیر خواهد بود؛ از این‌رو فرد برای هم‌صحبتی نیازمند به یک فرد می‌شود و تحت تأثیر این نیاز، تمایل به برقراری رابطه در او شکل می‌گیرد.

خرده فرایند دوم

دختری که به دلیل وضعیت خانواده در دوران کودکی یا نوجوانی ازدواج می‌کند، اگر در کنار همسر استقلال و آزادی عمل بیشتری به دست بیاورد، می‌تواند به تحصیل و اشتغال بپردازد؛ از این‌رو متأثر از تحرک اجتماعی، معیارهای گزینش همسر به‌مرور در او شکل می‌گیرد و کم‌کم نتیجه می‌گیرد که این معیارها با ویژگی‌های همسر فعلی وی سازگار نیست؛ در نتیجه میل عاطفی او به همسرش کاهش می‌یابد و این امر سبب نارضایتی جنسی و روابط جنسی نامطلوب می‌شود. فردی که در چنین وضعیتی قرار می‌گیرد، به‌مرور به برقراری رابطه با دیگری تمایل پیدا می‌کند.

شکل ۲. مدل کودک‌همسری

فرایند سوم: تعارض زوجین در فرهنگ جنسی

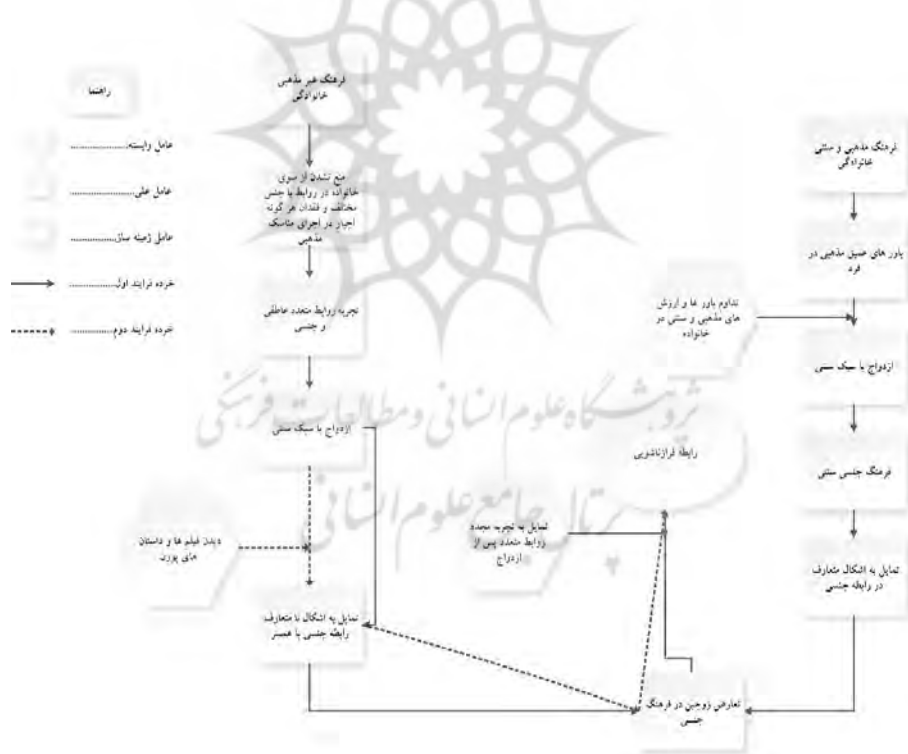
خرده فرایند اول

در یک سوی این مدل فرایندی، فرهنگ مذهبی سنتی و خانوادگی افراد سبب ایجاد باورهای عمیق مذهبی در فرد می‌شود. در صورتی که این باورها و ارزش‌های سنتی و مذهبی در فرد و خانواده او تداوم داشته باشد، ازدواجی با سبک سنتی شکل می‌گیرد. فردی که به این سبک ازدواج می‌کند، ممکن است فرهنگ رابطه جنسی که از نظر او پذیرفته است، فرهنگ جنسی سنتی و همان رابطه متعارف جنسی میان زوجین باشد. در سوی دیگر این مدل، فرد یا افرادی قرار می‌گیرند که فرهنگ غیرمذهبی بر خانواده آنان حاکم است و این افراد در طول زندگی خود منعی از سوی خانواده درباره امور مذهبی و روابط با جنس مخالف نداشته‌اند؛ در نتیجه ممکن است قبل از ازدواج، روابط متعدد جنسی یا عاطفی با جنس مخالف خود داشته باشند. آنها اگر با رویکرد سنتی ازدواج کنند، ممکن است پس از ازدواج به روابط نامتعارف جنسی تمایل پیدا کنند؛ از این رو در این مدل،

تعارضی در فرهنگ جنسی میان زوجین ایجاد می‌شود و فرد تمایل می‌یابد که بار دیگر روابط متعدد عاطفی و جنسی را تجربه کند؛ در نتیجه این وضعیت زمینه‌ساز رابطه فرازنشویی را در زوجین ایجاد می‌کند.

خرده‌فرایند دوم

اگر فرد به سبک سنتی یا دوستی ازدواج کند، بعد از ازدواج متأثر از مشاهده فیلم‌ها یا داستان‌های پورن- که این کار به دلیل گسست در باورهای مذهبی آنان بوده است، کنشی درست و قابل قبول است- تمایل به تجربه روابط جنسی نامتعارف پیدا می‌کند. در این صورت، از آنجا که معمولاً همسری که در فرهنگ سنتی رشد کرده، تمایلی به این نوع رابطه جنسی ندارد، زوجین دچار تعارض در فرهنگ رابطه جنسی می‌شوند؛ در نتیجه فردی که در این فرایند قرار می‌گیرد، به سوی رابطه فرازنشویی میل می‌کند.

شکل ۳. مدل تعارض زوجین در فرهنگ جنسی

فرایند چهارم: تعارضات در روابط زناشویی

خرده‌فرایند اول

ازدواجی که به سبک سنتی و در نظر گرفتن زمان محدود برای آشنایی زوجین با یکدیگر صورت بگیرد، می‌تواند سبب عدم شناخت کافی و واقع‌بینانه طرفین از یکدیگر شود که این امر، عامل ناسازگاری زن و مرد در زندگی زناشویی است. در این صورت اگر یکی از زوجین دارای تعارضات رفتاری، از جمله اعتیاد، فحاشی و کتک‌زدن باشد، هر دو از زندگی با یکدیگر ناراضی می‌شوند. این امر در کنار ارضای جنسی نشدن و رابطه جنسی نامطلوب، سطح نارضایتی زوجین را از یکدیگر افزایش می‌دهد و تمایلات عاطفی و جنسی آنان از یکدیگر کاهش می‌یابد. در چنین شرایطی، از یک سو به دلیل گسستی که در عقاید و باورهای دینی فرد به وجود آمده یا از قبل وجود داشته است و از سوی دیگر به دلیل از بین رفتن تابوی پیشنهاد رابطه فرازنشویی به زنان متأهل، فرد برای ارضای نیاز عاطفی و جنسی خود، درصدد برقراری رابطه فرازنشویی و رابطه عاطفی و جنسی با فردی غیر از همسر خود برمی‌آید.

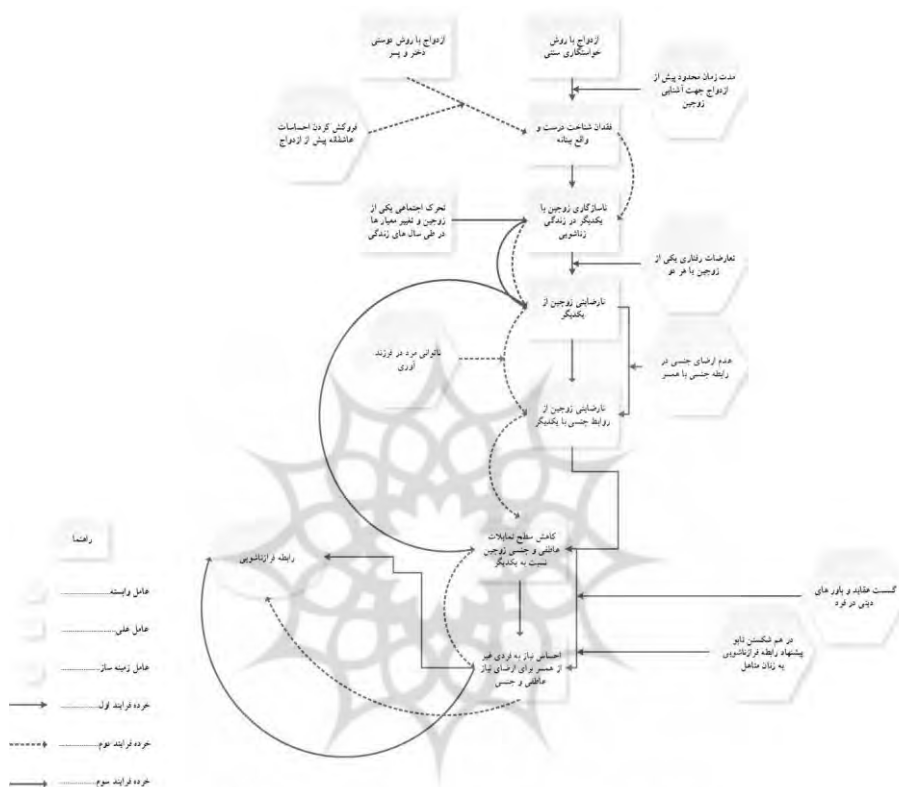
خرده‌فرایند دوم

ازدواجی که به سبک دوستی شکل می‌گیرد، پس از مدتی احساسات عاشقانه در آن فروکش می‌کند؛ در نتیجه زوجین متوجه شناخت نادرست از یکدیگر می‌شوند و با یکدیگر ناسازگاری پیدا می‌کنند. این ناسازگاری، نارضایتی و بی‌میلی عاطفی آنان به یکدیگر و در مرحله بعد نارضایتی آنان از یکدیگر در روابط جنسی را به دنبال دارد. نارضایتی جنسی در شرایطی که یکی از طرفین اختلال جنسی داشته باشد، بیشتر ظهور پیدا می‌کند. این نارضایتی‌ها به مرور زمان تمایلات عاطفی و جنسی زوجین را به یکدیگر کاهش می‌دهد و فرد برای ارضای نیاز عاطفی، به فرد دیگری غیر از همسر احساس نیاز می‌کند و در صورتی که موقعیت برقراری رابطه عاطفی با این فرد شود، ممکن است به رابطه فرازنشویی منجر شود.

خرده‌فرایند سوم

تحرك اجتماعی یکی از زوجین به دلیل تحصیل یا اشتغال بعد از ازدواج و همچنین تغییر معیارهای گزینش همسر طی سال‌های زندگی زناشویی می‌تواند به ناسازگاری زوجین،

نارضایتی آنان از روابط عاطفی و جنسی و در نهایت بی‌میلی آنان به یکدیگر منجر شود. فرایند اخیر ایجاد رابطه فرازنشویی را تسریع می‌کند.

شکل ۴. مدل تعارضات در رابطه زناشویی

فرایند پنجم: فضای سهل‌گیرانه و سخت‌گیرانه مذهبی در خانواده

خرده فرایند اول

در یک سوی مدل، فضای مذهبی و سنتی در خانواده وجود دارد. در چنین خانواده‌هایی که فرزندان از مواردی مانند رابطه با جنس مخالف، تنها بیرون رفتن و گذراندن اوقات فراغت با دوستان منع می‌شوند، اگر باورها و ارزش‌های دینی و مذهبی در فرد درونی نشده باشد، تمایلش به تجربه موارد منع‌شده در او باقی می‌ماند؛ در نتیجه ممکن است پیش از ازدواج، به صورت پنهانی به برقراری

روابط عاطفی و جنسی پیردازد. اگر خانواده از این موضوع مطلع شود و ارزش‌های سنتی نیز در آن تداوم داشته و همچنان لازم‌الاجرا باشد، ازدواجی به سبک سنتی رخ می‌دهد. در این صورت، اگر همسر فرد بعد از ازدواج دچار تعارضات رفتاری باشد، بی‌میلی عاطفی و در گام بعد نارضایتی در رابطه جنسی و طلاق عاطفی رخ می‌دهد. بعد از طلاق عاطفی نیز کنشگر اجتماعی، دچار احساس تنهایی و بروز شدید نیازهای عاطفی و جنسی می‌شود و همه این موارد سبب بروز رابطه فرازنشویی می‌شود. در سوی دیگر این مدل، خانواده‌هایی با فضای کاملاً سهل‌گیرانه از نظر مذهبی هستند؛ یعنی هیچ‌گونه منعی برای فرزندان در نظر نمی‌گیرند. در این صورت، ضعف اعتقادی در باورها و ارزش‌های مذهبی از یک سو و نبود هنجار رابطه عاطفی و جنسی با جنس مخالف از سوی دیگر، برقراری رابطه با جنس مخالف را به دنبال دارد. در ادامه فرایند، اگر کنشگر به سبک دوستی ازدواج کند و البته روابط جنسی او با همسر در زندگی زناشویی از نظر او مطلوب نباشد، از رابطه با همسر ناراضی می‌شود. این امر سبب بی‌میلی عاطفی و جنسی به همسر می‌شود و در نهایت محرکی برای ایجاد رابطه فرازنشویی است.

خرده‌فرایند دوم

تمایل به تجربه عشق مدرن در افراد می‌تواند به برقراری رابطه عاطفی و جنسی متعدد پیش از ازدواج بینجامد. در این صورت شکست عشقی در روابط سبب می‌شود که فرد ازدواج را راهی برای فراموشی عشق گذشته خود بداند. فردی که در این شرایط ازدواج می‌کند، اگر شناخت کافی از همسر خود نداشته باشد و احساس تفاهم نکند، دچار نوعی بی‌میلی عاطفی به همسرش می‌شود. از سوی دیگر، تأمین‌نشدن نیازهای جنسی می‌تواند سبب نارضایتی جنسی زوجین از یکدیگر شود و زوجین را به سوی طلاق عاطفی و در گام بعد رابطه فرازنشویی سوق دهد.

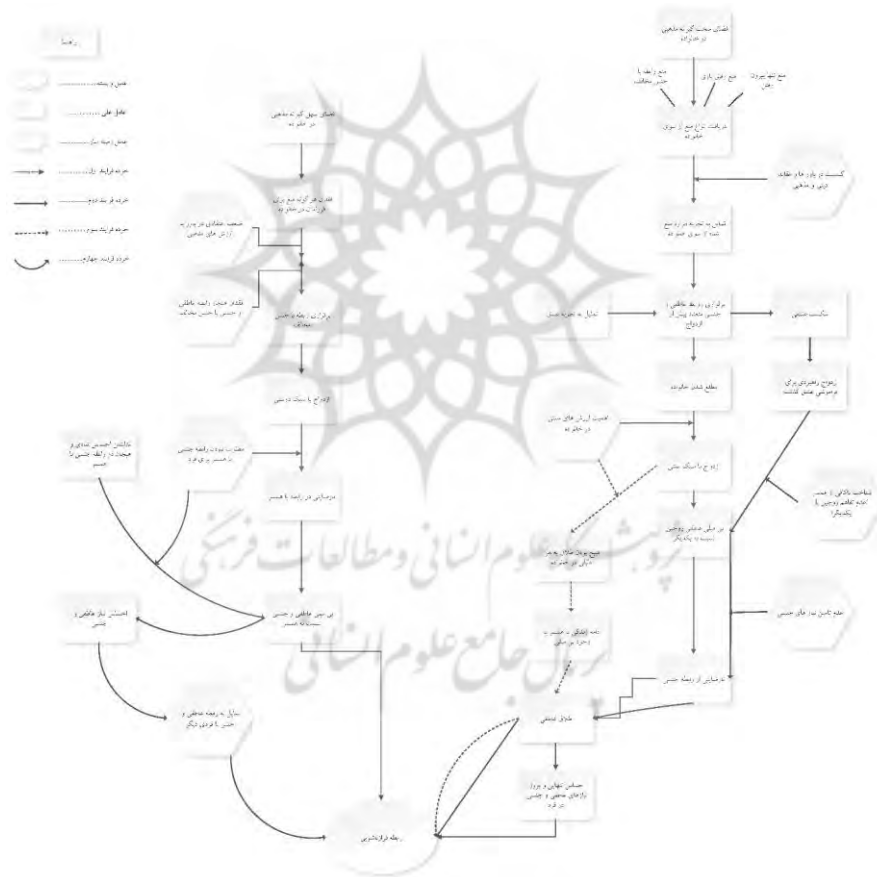
خرده‌فرایند سوم

در خانواده‌هایی که فضای مذهبی و سنتی دارند و به دنبال این فضا ارزش‌های سنتی در آنها مهم است، اگر ازدواجی صورت بگیرد، طلاق بعد از آن به هر دلیلی در خانواده فعلی قبیح به‌شمار می‌آید. در این وضعیت، فرد با وجود اینکه از لحاظ عاطفی و البته جنسی، میلی به همسر خود ندارد، مجبور به ادامه زندگی است. طلاق عاطفی نتیجه وضعیت اخیر است.

احساس تنهایی و بروز نیاز عاطفی و جنسی نیز در ادامه این فرایند رخ می‌دهد و از جهاتی بروز رابطه فرازنشویی را محتمل می‌کند.

خرده فرایند چهارم

نداشتن احساس شادی و هیجان در رابطه جنسی با همسر، در صورتی که رابطه زناشویی برای فرد جذابیت چندانی نداشته باشد، سبب بی میلی عاطفی و جنسی زوجین به یکدیگر و در گام بعد موجب احساس نیاز عاطفی و جنسی زوجین نسبت به فردی دیگر و در نهایت بروز رابطه فرازنشویی می‌شود.

شکل ۵. مدل فضای سهل گیرانه و سخت گیرانه مذهبی در خانواده

بحث و نتیجه‌گیری

رابطه فرازنشویی با توجه به وضعیت فرهنگی ایران، اهمیت حدود شرعی روابط میان زنان و مردان و فراگیربودن این رابطه براساس آمار منتشرشده^۱ از سوی سازمان بهزیستی، مسئله‌ای اجتماعی شناخته می‌شود؛ بنابراین از آنجا که حل یک مسئله بدون مطالعات توصیفی و شناسایی فرایندهای مؤثر بر بروز مسئله امکان‌پذیر نیست، مطالعه کیفی حاضر با مصاحبه‌های روایی، به دنبال کشف فرایندهای علی و شیوه‌های اثری بوده که اگر کنشگران در هریک از آنان قرار بگیرند، امکان وقوع پدیده رابطه فرازنشویی برای آنان محتمل‌تر خواهد شد. به منظور دستیابی به هدف این مطالعه که ناظر بر بررسی تیپولوژی و فرایندهای ورود افراد به رابطه فرازنشویی است، با بررسی ۱۷ داستان بازگوشده از سوی شرکت‌کنندگان زن و مرد این مطالعه و کشف پیرنگ‌های این داستان‌ها، درنهایت پنج مدل فرایندی استخراج شد که اگر کنشگران در هریک از آن‌ها قرار بگیرند، امکان اینکه وارد رابطه فرازنشویی بشوند بیشتر خواهد بود.

کنشگرانی که از دوران کودکی با موانع و اجبارهایی از سوی خانواده درباره اعمال مذهبی روبه‌رو هستند (فتحی و همکاران، ۱۳۹۲؛ حدادی و همکاران، ۱۳۹۵)، به تدریج در نوجوانی و جوانی دچار سستی عقاید مذهبی، التزام‌نداشتن به احکام دینی و ضعف باورداشتهای مذهبی، همچنین مشکلات شخصیتی - روانی مانند اعتماد به نفس کم و پرخاشگری و خودانگاره منفی خواهند شد (باردت و همکاران، ۲۰۰۷؛ فینچام و می، ۲۰۱۷؛ کرمی و همکاران، ۱۳۹۴؛ شرف‌الدین و صالحی‌زاده، ۱۳۹۵). همچنین از آنجا که جامعه ایران در دوران گذار است و در طول سال‌های گذشته تاکنون وضعیت هنجاری مشخصی برای برقراری رابطه عاطفی و جنسی با جنس مخالف در آن وجود نداشته است (جوادی و همکاران، ۱۳۹۲) عملاً کنشگران دچار بی‌هنجاری در روابطشان خواهند شد (کوزر، ۱۳۷۷؛ بیرو، ۱۳۸۰). در چنین وضعیتی، به دلیل نبود هنجار مناسب، تأثیرپذیری افراد از گروه‌های مرجع و دوستانشان افزایش می‌یابد و هنجار مشخصی درباره روابط با جنس مخالف یافت نمی‌شود. به همین دلیل هرکسی تنها اهداف

۱. بر اساس آمار منتشرشده از سوی سازمان بهزیستی در سال ۱۳۹۴، تعداد ۳۸۶۰ مورد جدایی زوجین، به دلیل بروز رابطه فرازنشویی بوده است (سازمان بهزیستی، ۱۳۹۴).

شخصی خود را دنبال می‌کند. به نظر می‌رسد افرادی که در چنین وضعیت آنومیکی و بدون حدود مشخص با جنس مخالف رشد می‌کنند، اگر ازدواج کنند، تمایل به برقراری روابط آزاد در آنان وجود خواهد داشت و به همین دلیل هم در رابطه با همسرشان دچار خلأهای عاطفی هستند. در کنار این فاصله روحی میان زوجین، نارضایتی‌های کمی و کیفی از رابطه جنسی با همسر می‌تواند مزید بر علت باشد و کنشگر در رابطه زناشویی را به سوی برقراری رابطه فرازناشویی سوق دهد (عزتی و کاکابرایی، ۱۳۹۵؛ حدادی و همکاران، ۱۳۹۵؛ آلن و همکاران، ۲۰۰۸؛ مانسج، ۲۰۱۵).

بنابراین اگر یکی از زوجین رابطه‌ای با شخصی غیر همسرش برقرار کند و همسر این رابطه را خیانت بیندارد، بی‌اعتمادی به وجود خواهد آمد. از آنجا که اعتماد مبتنی بر دریافت نشانه‌های صداقت است، زمانی که این نشانه‌ها در رابطه زناشویی از سوی یکی از زوجین دریافت نشود، بی‌اعتمادی صورت می‌گیرد (گیدنز، ۱۳۸۴، لومان و همکاران، ۱۹۷۹؛ زتومکا، ۱۳۸۶) و در نتیجه این بی‌اعتمادی، نارضایتی و کاهش سطح تمایلات عاطفی و جنسی زوجین به یکدیگر رخ می‌دهد. در این صورت، رابطه به مرور محدود می‌شود و زوجین از یکدیگر پرهیز می‌کنند. در نهایت نیز این فرایند می‌تواند به پرهیز از یکدیگر و در گام بعد به طلاق و جدایی رسمی منتهی شود (فرهنگی، ۱۳۷۹).

از منظری دیگر تعارض فرد با خانواده از لحاظ مذهبی چه زمانی که خانواده، هیچ‌گونه منع اخلاقی و شرعی را برای فرزندان خود در نظر نگرفته و چه هنگامی که بر آنان کنترل داشته باشد، باورها و ارزش‌های کنشگران از این دو مورد، تأثیر می‌پذیرد (باردت و همکاران، ۲۰۰۷؛ نوایی و همکاران، ۱۳۹۶). به بیان دیگر می‌توان گفت، شیوه‌های تربیتی تمام‌عیار دموکراتیک، یا از سوی دیگر استبدادی خانواده در دوران کودکی فرزندان، می‌تواند سبب بروز روابط آزادانه فرزندان با جنس مخالف به صورت پنهانی و علنی در بزرگسالی شود. این تمایلات به دلیل تجربه مکرر آن قبل از ازدواج در کنشگران، حتی بعد از ازدواج نیز به قوت خود باقی خواهد ماند. در این صورت، اگر یکی از زوجین یا هر دوی آنان در روابط زناشویی خود، تعارضات رفتاری و رویکردهای ناسازگارانه داشته باشند، بی‌میلی عاطفی و در گام بعد نارضایتی در رابطه جنسی گریزناپذیر است (آلن و همکاران، ۲۰۰۸). این شرایط می‌تواند سبب بروز طلاق

عاطفی شود. بعد از طلاق عاطفی نیز کنشگران اجتماعی اگر مطلوب خود را در رابطه جنسی با همسر دریافت نکنند، تمایل به تجربه عشق مدرن در آنان وجود داشته باشد و این نیاز همیشه مغفول باقی مانده باشد، دچار احساس تنهایی و بروز شدید نیازهای عاطفی و جنسی می‌شوند (حدادی و همکاران، ۱۳۹۵). در مدل خانواده‌های سنتی و مذهبی، براساس نظریه انتخاب عقلانی افراد به دنبال بیشینه‌کردن سود خود در روابطشان هستند و طلاق در چنین خانواده‌هایی فعلی قبیح محسوب می‌شود و هزینه‌های اجتماعی بی‌شماری دارد؛ از این‌رو کنشگران اجتماعی خود را مجبور به ادامه زندگی می‌بینند؛ در نتیجه رابطه فرزندناشویی برای آنان به مثابه راهی برای ادامه زندگی با همسر فعلی است تا نیازهای عاطفی خود را ارضا کنند و به حداکثر سود ممکن دست یابند (کلمن، ۱۳۷۷).

وجهی دیگر از فرایندهای ظهور رابطه فرزندناشویی ناظر بر فضای سنتی برخی از خانواده‌هاست که ازدواج کودکان را به‌عنوان یک اصل پذیرفته‌اند. در چنین خانواده‌هایی، دختران به ازدواج در سنین کودکی و نوجوانی ترغیب می‌شوند. از آنجا که در این سنین آگاهی از روابط زناشویی وجود ندارد و ازدواج‌ها با بی‌میلی عاطفی و بدون آگاهی‌های جنسی صورت می‌گیرد، دختران در روابط جنسی با همسرشان احساس لذت ندارند و بیشتر آن را نوعی تجاوز جنسی می‌دانند که این امر سبب بی‌علاقگی و نداشتن تمایل جنسی و عاطفی به همسر می‌شود (عزتی و کاکیرایی، ۱۳۹۵؛ فینچام و می، ۲۰۱۷؛ مارین و همکاران، ۲۰۱۴). مورد اخیر از یک سو و تمایل به تجربه عشق مدرن از سوی دیگر نیاز فرد را به شخصی غیر از همسر، در گام اول برای هم‌صحبتی و در گام بعدی برای برقراری رابطه عاطفی و جنسی افزایش می‌دهد. تمایل به تجربه عشق مدرن، در ارتباط کنشگر با کسانی که عشق را تجربه کرده‌اند، یا به‌شکلی خاص با حضور او در رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی و دیدن فیلم‌هایی با مضمون عشق و تصاویر تحریک‌آمیز در رسانه‌های غیرایرانی بیشتر قوت می‌گیرد (ایدر و مردانی، ۱۳۹۵؛ حدادی و همکاران، ۱۳۹۵). از بعدی دیگر، همان‌طور که میرعلی رضایی و همکاران (۱۳۹۵) و صادقی فسایی و عرفان‌منش (۱۳۹۲) نیز بیان کرده‌اند، استقلال و آزادی عمل بیشتر دختران در زمینه‌های تحصیلی و شغلی، از جمله پیامدهای ورود مدرنیته به خانواده ایرانی است که می‌تواند سبب تغییر معیارهای فرد در گزینش همسر شود. براساس یافته‌های

مطالعه حاضر، در برخی موارد این معیار در زنان بعد از ازدواج، متأثر از افزایش سطح تحصیلات و اشتغال تغییر می‌کند و در نتیجه بی‌میلی به همسر و گرایش عاطفی و جنسی به دیگری در افراد شکل می‌گیرد.

فرهنگ متعارض جنسی، بعدی دیگر از فرایندهایی است که در نهایت می‌تواند به وقوع رابطه فرازنشویی منتهی شود. مبتنی بر این فرایند، زوجینی که در دو فرهنگ مذهبی متفاوت رشد کرده‌اند (یک طرف کاملاً مذهبی و معتقد به ازدواج و رابطه جنسی سنتی و متعارف است و طرف دیگر در فضای غیرمذهبی زندگی کرده و باورهای مذهبی چندانی ندارد و روابط متعدد عاطفی و جنسی را پیش از ازدواج تجربه کرده است) فرهنگ جنسی این دو بعد ازدواج با یکدیگر کاملاً متعارض است (گرتولد و همکاران، ۱۹۷۹، گیدنز، ۱۳۸۴). علاوه بر فرهنگ متعارض جنسی، برخی از زنان و مردان که با الگوهای سنتی و مدرن ازدواج کرده‌اند، پس از گذشت مدت اندکی از زمان آشنایی و فروکش کردن احساسات عاشقانه بعد از ازدواج، یکی از آنها یا هر دو کنش‌هایی ناسازگارانه را در روابط خود درپیش می‌گیرند. این کنش‌ها تا آنجا پیش می‌رود که زوجین از زندگی با یکدیگر ناراضی می‌شوند. نارضایتی عاطفی و رفتاری در کنار عدم ارضای جنسی و نبود رابطه جنسی مطلوب، سطح نارضایتی زوجین را از یکدیگر افزایش می‌دهد و تمایلات عاطفی و جنسی آنان را به یکدیگر کم می‌کند (صادقی فسایی و ملکی‌پور، ۱۳۹۴). اختلالات جنسی نیز موردی است که می‌تواند به بیشتر شدن نارضایتی‌های جنسی زوجین به یکدیگر دامن بزند. چنین نارضایتی‌هایی می‌تواند مقدمه بروز رابطه فرازنشویی یکی از زوجین یا هر دوی آنان باشد (ویگینس و لدر، ۱۹۸۴؛ پرویتی و آمانو، ۲۰۰۴).

منابع

- اجتهادی، مصطفی و گلناز واحدی (۱۳۹۵)، «بررسی جامعه‌شناختی پتانسیل خیانت در روابط زنشویی و عوامل مؤثر بر آن در بین کارمندان ادارات دولتی و خصوصی»، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، شماره ۴: ۱۰۵-۱۳۸.
- استراوس، آنسلم و جولیت کربین (۱۳۹۲)، *مبانی پژوهش کیفی فنون و مراحل تولید نظریه زمینه‌ای*، ترجمه ابراهیم افشار، تهران: نشر نی.
- اکبری، زهرا، شفیغ‌آبادی، عبدالله و نازنین هنرپروران (۱۳۹۰)، «مقایسه سبک‌های دل‌بستگی در مردان متأهل با روابط فرازنشویی»، *نشریه اندیشه و رفتار*، شماره ۲۰: ۲۵-۳۰.
- امینی‌ها، آزاده، فرح‌بخش، کیومرث و معصومه اسمعیلی (۱۳۹۴)، «تفحص کیفی در واکنش همسران به افشاری خیانت زنشویی»، *فصلنامه مشاوره و روان‌درمانی خانواده*، شماره ۳: ۷۲-۹۲.
- ایدر، نبی‌اله و مرضیه مردانی (۱۳۹۵)، «بررسی عوامل مرتبط با گرایش مردان متأهل به روابط خارج از چهارچوب زنشویی (نمونه موردی مردان متأهل شهر شیراز)»، *فصلنامه علمی-پژوهشی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر*، شماره ۴: ۱۲۵-۱۷۲.
- ایمان، محمدتقی، گلی، علی و اسماء زارع (۱۳۹۴)، «مطالعه الگوی فضایی شیوع ازدواج در بین زنان زیر ۲۰ سال شهری و فرزندآوری آنان»، *مطالعات جامعه‌شناختی شهری*، شماره ۱۴: ۱-۲۴.
- آسایش، محمدحسن، فرح‌بخش، کیومرث، سلیمی بجستانی، حسین و علی دلاور (۱۳۹۸)، «بررسی واکنش‌های ارتباطی زنان قربانی بی‌وفایی همسر: یک مطالعه کیفی»، *فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهش‌های مشاوره*، شماره ۶۹: ۳۱-۵۸.
- بیرو، آلن (۱۳۸۰)، *فرهنگ علوم اجتماعی*، ترجمه باقر ساروخانی، تهران: نشر فکوهی.
- پنجه‌بند، سیدیوسف و حلیمه عنایت (۱۳۹۵)، «فرایند شکل‌گیری رابطه فرازنشویی از نگاه مردان»، *ارمغان دانش*، شماره ۸: ۸۳۰-۸۴۵.
- جوادی پاشاکی، نازیلا و آذر درویش‌پور (۱۳۹۸)، «مروری بر مفاهیم حساسیت نظری و بازاندرشی در تحقیق کیفی»، *مجله تحقیقات کیفی در علوم سلامت*، شماره ۸: ۵۷-۶۵.
- مدیری، فاطمه (۱۳۹۶)، «بررسی فعالیت‌های اشتراکی با همسر و رابطه آن با پایداری زندگی زنشویی»، *فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی ایران*، شماره ۳: ۴۷۵-۴۹۴.

- لطفی‌زاده، عباس، زاهدی، محمدجواد و فاطمه گلابی (۱۳۹۷)، «مدرن‌شدن زنان و صمیمیت زناشویی (مطالعه سه نسل از زنان تبریز)»، فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی ایران، شماره ۲: ۲۲۷-۲۵۳.
- جوادی، حسن، علمی، محمود و صمد صباغ (۱۳۹۱)، «بررسی عوامل مؤثر اجتماعی در احساس آنومی اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد تبریز»، مطالعات جامعه‌شناختی، شماره ۱۴: ۲۹-۴۶.
- چلبی، مسعود (۱۳۷۵)، جامعه‌شناسی نظم: تشریح و تحلیل نظری نظم اجتماعی، تهران: نشر نی.
- حاجیان، بهجت و حلیمه عنایت (۱۳۹۴)، «عوامل مرتبط با اعتماد به عدم خیانت همسر (مورد مطالعه: مردان و زنان شهر اصفهان)»، جامعه‌شناسی کاربردی، شماره ۴: ۶۹-۸۶.
- حبیبی عسگرآباد، مجتبی و زهرا حاجی حیدری (۱۳۹۴)، «علل خیانت زناشویی از دیدگاه زوجین مراجعه‌کننده به دادگاه خانواده: یک مطالعه کیفی»، فصلنامه خانواده‌پژوهی، شماره ۴۲: ۱۶۵-۱۸۶.
- حجت‌خواه، سید محسن، محمدی، مژده و پیمان ولدبیگی (۱۳۹۵)، «رابطه سبک‌های دل‌بستگی، ویژگی‌های شخصیتی و بخشودگی با نگرش به روابط فرازناشویی در متأهلین شهر کرمانشاه»، فصلنامه علمی مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان، شماره ۴۸: ۲۰۹-۲۲۸.
- حدادی، سپیده، انصاری‌نژاد، نصرالله، آقاجانی، طهمورث و آتنا خالقی اصفهانی (۱۳۹۵)، «رابطه عوامل روانی و اجتماعی با نگرش نسبت به بی‌وفایی زنان و مردان متأهل در شهر تهران»، مطالعات روان‌شناسی و علوم تربیتی، شماره ۵: ۱۳۵-۱۵۲.
- شرف‌الدین، سید حسین و عبدالهادی صالحی‌زاده (۱۳۹۵)، «زمینه‌های روابط فرازناشویی در ایران (مطالعه موردی شهر تهران)»، معرفت فرهنگی-اجتماعی، شماره ۲۷: ۱۱۷-۱۳۸.
- صادقی فسایی، سهیلا و زینت ملکی‌پور (۱۳۹۴)، «پیامدهای فاصله در روابط زوجین و استراتژی‌های مواجهه با آن»، مجله علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد، شماره ۲۵: ۱-۲۶.
- صادقی فسایی، سهیلا و ایمان عرفان‌منش (۱۳۹۲)، «تحلیل جامعه‌شناختی تأثیرات مدرن‌شدن بر خانواده ایرانی و ضرورت تدوین الگوی ایرانی اسلامی»، زن در فرهنگ و هنر، شماره ۱: ۶۳-۸۴.
- طلوعی، وحید و کمال خالقی‌پناه (۱۳۸۷)، «روایت‌شناسی و تحلیل روایت»، مجله خوانش، شماره ۱۴: ۴۵-۵۲.
- عزتی، نسیم و کیوان کاکابرابی (۱۳۹۵)، «پیش‌بینی خیانت زناشویی براساس کیفیت زندگی زناشویی و پنج عامل بزرگ شخصیتی»، ماهنامه پژوهش ملل، شماره ۹: ۷۵-۸۲.

- غفوریان، پریسا، اصغری ابراهیم‌آباد، محمدجواد و محمدسعید عبدخدایی (۱۳۹۷)، «نقش عوامل فردی، خانوادگی، اجتماعی و مذهبی در روابط فرازنشویی زنان متأهل و ارائه یک مدل درمان براساس عوامل مرتبط: یک پژوهش کیفی»، فصلنامه علمی مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان، شماره ۵۷: ۷-۴۲.
- فتحی، منصور، فکر آزاد، حسین، غفاری، غلامرضا و جعفر بوالهروی (۱۳۹۲)، «عوامل زمینه‌ساز بی‌وفایی زناشویی زنان»، فصلنامه علمی-پژوهشی رفاه اجتماعی، شماره ۵۱: ۱۰۹-۱۳۷.
- فرهنگی، علی‌اکبر (۱۳۷۹)، ارتباطات انسانی (مبانی)، تهران: مؤسسه خدمات فرهنگی رسا.
- فلیک، اووه (۱۳۹۲)، درآمدی بر تحقیق کیفی، ترجمه هادی جلیلی، تهران: نشر نی.
- کرسول، جان (۱۳۹۱)، پویش کیفی، ترجمه حسن دانایی‌فرد، تهران: انتشارات صفار.
- کرمی، جهانگیر، زکی‌بی، علی، محمدی، امید و شریفه حق‌شناس (۱۳۹۴)، «نقش عوامل روانی و اجتماعی در پیش‌بینی نگرش به روابط خارج از چهارچوب زناشویی در زنان متأهل و ارائه یک مدل براساس عوامل مرتبط»، مطالعات اجتماعی-روان‌شناختی زنان، شماره ۳: ۱۲۹-۱۵۲.
- کلمن، جیمز (۱۳۷۷)، بنیادهای نظریه اجتماعی، ترجمه منوچهر صبوری کاشانی، تهران: نشر نی.
- کمالی، افسانه و لاله اسکندری (۱۳۹۰)، «زنان و اعتماد: مطالعه اعتماد اجتماعی زنان تهران»، مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان، شماره ۱: ۹۸-۱۱۸.
- کوزر، لویس (۱۳۷۷)، زندگی و اندیشه بزرگان جامعه‌شناسی، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: انتشارات علمی.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۴)، پیامدهای مدرنیته، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: مرکز.
- لیتل، دانیل (۱۳۷۳)، تبیین در علوم اجتماعی: درآمدی بر فلسفه علم الاجتماع، ترجمه عبدالکریم سروش، تهران: صراط.
- محمدپور، احمد (۱۳۹۰)، روش تحقیق کیفی ضد روش (مراحل و رویه‌های علمی در روش‌شناسی کیفی)، جلد ۲، تهران: نشر جامعه‌شناسان.
- مروتی، سهراب، وحیدنیا، فرحناز، صادقی، عماد و امیر فتاحی (۱۳۹۳)، «علل و عوامل انحرافات جنسی از دیدگاه قرآن و روایات»، پژوهش‌نامه اسلامی زنان و خانواده، شماره ۲: ۹۳-۱۱۳.
- میررضایی، سیده زهرا، ساروخانی، باقر و حسن سرایی (۱۳۹۵)، «جهانی‌شدن و تحولات جمعیتی خانواده ایرانی»، زن و مطالعات خانواده، شماره ۳۵: ۱۱۹-۱۵۴.

- نوایی، فرهاد، کتابی، محمود و اسماعیل شفیعی (۱۳۹۶)، «شیوه‌های تربیتی استبدادی در خانواده ایرانی بر فرهنگ سیاسی در دوره پهلوی دوم»، *وهیافت انقلاب اسلامی*، شماره ۴۰: ۴۵-۵۰.
- Allen, E. S., Rhoades, G. K., Stanley, S. M., Markman, H. J., Williams, T., Melton, J., & Clements, M. L. (2008), "Premarital precursors of marital infidelity". **Family process**, No 47(2): 243-259.
- Aviram, I., & Amichai-Hamburger, Y. (2005), "Online infidelity: Aspects of dyadic satisfaction, self-disclosure, and narcissism". **Journal of Computer-Mediated Communication**, NO 10(3): JCMC1037.
- Bhanji, S. M., & Punjani, N. S. (2014), "Determinants of child (early) marriages among young girls: a public health issue". **Journal of Women's Health Care**, NO 3(3): 1-3.
- Burdette, A. M., Ellison, C. G., Sherkat, D. E., & Gore, K. A. (2007), "Are there religious variations in marital infidelity?" **Journal of Family Issues**, No 28(12): 1553-1581.
- Fincham, F. D., & May, R. W. (2017), "Infidelity in romantic relationships". **Current opinion in psychology**, NO 13: 70-74.
- Granvold, D. K., Pedler, L. M., & Schellie, S. G. (1979), "A study of sex role expectancy and female postdivorce adjustment". **Journal of Divorce**, No 2(4): 383-393.
- Luhmann, N. (2018), **Trust and power**, London: John Wiley & Sons.
- Marín, R. A., Christensen, A., and Atkins, D. C. (2014), "Infidelity and Behavioral Couple Therapy: Relationship Outcomes Over 5 Years Following Therapy". **Couple and Family Psychology: Research and Practice**, No. (3): 1-12
- Morrison, K. (2006), **Marx, Durkheim, Weber: Formations of Modern Social Thought**, New York: SAGE.
- Munsch, C. L. (2015), "Her support, his support: Money, masculinity, and marital infidelity". **American Sociological Review**, No 80(3): 469-495.
- Nowak, N. T., Weisfeld, G. E., Imamoğlu, O., Weisfeld, C. C., Butovskaya, M., & Shen, J. (2014), "Attractiveness and spousal infidelity as predictors of sexual fulfillment without the marriage partner in couples from five cultures". **Human Ethology Bulletin**, No 29: 18-38.
- Previti, D., & Amato, P. R. (2004), "Is infidelity a cause or a consequence of poor marital quality?". **Journal of Social and Personal Relationships**, No 21(2): 217-230.
- Ross, C. E., and Mirowsky, J. (1999), "Parental Divorce, Life-Course Disruption, and Adult Depression". **Journal of Marriage and the Family**, No. 4: 1034-1045.
- Shackelford, T. K., Besser, A., and Goetz, A. T. (2008), "Personality, Marital Satisfaction, and Probability of Marital Infidelity". **Individual Differences Research**, No. 1: 13-25

- Wiggins, J. D., and Lederer, D. A. (1984), "Differential Antecedents of Infidelity In Marriage", **American Mental Health Counselors Association Journal**, No. 4: 52-61

